شۆڕشەکانی کوردستان لەدیدی دکتۆر فایەق گوڵپییەوە..

ئەردەڵان عەبدوڵڵا

دکتۆر فایەق گوڵپی یەکێکە لە تێکۆشەرە دێرینەکانی هەرێمی کوردستان و بەشداری خەباتی ناوشارو شاخی کردووەو دواتریش ئەندامی خوولی یەکەمی پەرلەمانی کوردستان بووەو پاشانیش بەشداری خەباتی مەدەنی کردووەو ماوەی چەند ساڵێکیشەوە وەکو چالاکوانێک بەشداری ناڕەزایەتییە جەماوەرییەکان دەکات. جگە لەوەش لە خێزانێکی تێکۆشەر بووە "حەمە گوڵپی" باوکی، نموونەی ئازایەتی و گیانفیدایی بووە. کاروانی خەباتی دکتۆر فایەق جیاوازیی و تایبەتمەندی خۆی هەیە، زۆر سوپاسی دەکەم، بیرەوەرییەکانی خۆی پێشکەشکردم، کە لە زۆر رووەوە جیاوازە لەتەواوی ئەو بیرەوەرییانەی تر کە پێشتر خوێندوومەتەوە.

نووسەر لە کتێبەکەیدا رەخنەی توند لەسەرانی شۆڕشی کۆن دەگرێت، لەهەمانکاتیشدا رەخنە لە سەرانی شۆڕشە نوێکە دەگرێت. هەروەها باسی کارەساتە گەورەکانی ئەنفال و کیمیابارانی هەڵەبجە دەکات، ئەو پێی وایە رژێمی بەعس تاوانباری سەرەکییە، بەڵام چەند بەرپرسێکی شۆرشەکەش هەڵەی گەورەیان کردووە. نووسەر دەڵێت: قادری حاجی عەلی ئەوکاتە بەرپرسی مەڵبەندی 1 بووە، رێگەی نەداوە خەڵکی گوندەکانی گەرمیان خۆیان لە هێرشی سووپای بەعس رزگار بکەن و فەرمانیشی دەرکردووە هەرکەسێک هەوڵی خۆرزگارکردن ماڵ و منداڵی بدات، تەقەی لێبکرێت و بکوژرێت. نەوشیروان مستەفاش ئامادە نەبووە سەردانی بریندارەکانی هەڵەبجە بکات، چونکەی پێی وابووە خەڵکی هەڵەبجە یان جاشن یان ئاشن. هەروەها لەم کتێبەدا باسی فاشیزمی ناوچەیی دەکات بەتایبەتی بەرامبەر بەخەڵکی هەورامان و ناوچەکانی تر. دەشڵێت هیچ سیستەمێکی دادوەریی بوونی نەبووەو دادگا و سزاو پەروەردەی ینک، بەرامبەر بەو کەسانەی لەناو هێزی پێشمەرگەدا سەرپێچیان دەکرد، تەنها گۆچانەکەی مامجەلال و قسە سوێرەکانی نەوشیروان مستەفا بووە. هەروەها باسی رەوشی خراپی تەندروستی و پزیشکی پێشمەرگە و گوندنشینەکانی کوردستان لە ساڵانی هەشتاکاندا، جگە لە کۆمەڵێک بابەتی گرنگی.

لێرەدا هەوڵ دەدەم، تیشکێک بخەمە سەر ئەم کتێبە و پاشانیش چەند سەرنجێک لەبارەی بۆچوونەکانی نووسەرەوە بخەمەڕوو.

بنەماڵەیەکی شۆڕشگێڕ

من لە زاری ڕەحمەتی باوکمەوە ناوبانگی حەمە گۆپیم بیستبوو، لەناو خەڵکیشدا ھەتاوەکو ئێستاش باسی قارەمانەتی ئەم پیاوە دەکرێت، بەڵام بەو ووردەکارییە ئاگاداری خەباتی ئەو پیاوە نەبووم، دکتۆر فایەق لەم کتێبەیدا بە ووردی باسی ژیان و خەباتی سیاسی باوکی دەکات. حکایەتی حەمە گۆپیش، وەکو ھەموو شۆڕشگێڕەکانی جیھان، سەرەتا بە دەنگی " نا " دەستپێدەکات و دواتریش ھەوڵ دەدات بە ئەنجامدان پەیامەکەی. لە ھەمووی ناخۆشتر بۆ من، شێوازی شەھیدبوونی حەمە گۆپییەوە، کاتێک شەھید دەکرێت، لە پردی زێڕەوە تاوەکو سەیدسادق، تەرمەکەی بەدوای دەبابەوە بەسەر جادەکاندا ڕادەکێشن و ماوەی چەند ڕۆژیش بە عەمودەکەوە دەیبەستنەوەو ناھێڵن کەس نزیکی بێتەوە، تا دوایی پیاوماقوڵان و ریش سپی سەیدسادق تکا دەکەن، کە ڕێگەیان پێبدرێت تەرمەکەی بنێژن، لەکاتێکدا ڕێگەشیان نەداوە خێزانەکەی بەشداری ناشتنەکەی بن. لە 22 ئەم دیمەنە جەرگبڕانە، دڕندەیی و دڵڕەقی ئەو رژێمانە پیشان دەدات کە حوکمی عیراقیان کردووە.

ژیانی بنەماڵەی شەھید

خاڵێکی گرنگی تر لەم کتێبەدا ئەوەیە، نووسەر وەکو کوڕی شەھید، زۆر بە وردی باسی ژیانی بنەماڵەی شەھیدان دەکات، کە گوزارشت لە بەشێکی زۆری بنەماڵەی شەھیدانی کوردستان دەکات، لەکاتێکدا باوکی بەوپەڕی ئازایەتییەوە خزمەتی نیشتمانی کردووەوە وازیشی لە ژیانی خۆشی خۆی ھێناوە، ھەروەھا حکومەتیش بەوپەڕی دڕندەییەوە سزای دەدات، بەڵام چ شۆڕشەکە و چ دەوروبەریش، زۆر بێ وەفا بوون بەرامبەریان، بگرە کەمێک رژێمی بەعس باشتربووە کە شەھیدانەی بە بنەماڵەکەی بڕیوەتەوەو لە ڕێگەی ھاوکاری حکومیشەوە بە خوێندکاران، نووسەر توانیویەتی زانکۆ تەواو بکات، دەنا کەس یارمەتی نەداوە. کاتێک باوکی شەھید دەکرێت، ئیتر ژیانیان دەکەوێتە ناخۆشیی و ھەژاریی و نەدارییەوە، نووسەر لەچەند شوێنێکدا باسی ژیانی پڕ ئازاری خۆیان دەکات لەپاش شەھیدبوونی باوکیان، گەر جاروبار کەسێکی خزمیان خێرێکی پێکردبێت، یان مەسئولێکی باش ڕوویکردبێتە ناوچەکە کەمێک ھاوکارییکردوون، دەنا شۆڕشەکە ھیچ وەفاییەکی بۆیان نەبووە، ھەرئەمەش وادەکات کە ھەڵوەستێکی ڕەخنەگرانە لە ناخی نووسەردا چەکەرە بکات. تاڕادەیەکی زۆریش ئەمە ڕەوشی بەشێکی زۆری بنەماڵەی شەھیدە سەربەرزەکانی کوردستان بووە.

منداڵێکی یاخیی لە شەشی ئەیلول

نووسەر کوڕە شەهیدێک بووە کە باوکی بەهۆی کوردایەتییەوە گیانی خۆی بە گەل و نیشتمان دەبەخشێت. لەوکاتەشدا پارتی دیموکراتی کوردستان بەسەرۆکایەتی مەلا مستەفای بارزان رابەرێتی ئەم بزووتنەوە چەکدارییەی دەکرد، راستە باوکی نووسەر نموونەی گیانفیدایی و قارەمانییەکی گەورە بووە لە دژی رژێم، بەڵام کاتێک کە شەهید دەبێت، ژن و منداڵەکەی رووبەرووی ژیانێکی سەخت و دژوار دەبنەوە، ئەمەش وادەکات کە نووسەر هەر لە منداڵییەوە بەچوونێکی رەخنەگرانە و ناڕازیی لەبەرامبەر بەرپرس و سەرانی ئەو بزووتنەوەیە هەبێت، کە ژیانی خۆیی و خێزانەکەی تێکداوە.

نووسەر بەوپەڕی راستگۆییەوە، پەنچە دەخاتە سەر خاڵە ناشیرین و خراپەکانی ئەو بزووتنەوەیە و هەروەها راستگۆیانە باسی هەڵسووکەوتی کۆمەڵێک بەرپرسی حزبی دەکات بەتایبەتی لە ناوچەی هەورامان، یەکێکیش لەوانە " عەبدولوەهاب ئەتروشی " بوو، کە بەچکە سەدامێک بوو بە خۆیی، تەواوی ناوچەی هەورامان لەوکاتدا، گیریان بەدەست زوڵمو ستەمی ئەم پیاوەوە خواردووە. کاتێکیش ئاشبەتاڵ بە شۆڕشەکە دەکرێت، ئەم عەبدولوەهاب ئەتروشییە، یەکەم کەس دەبێت کە چەکەکەی فڕێدەدات و رادەستی هێزەکانی رژێم دەبێتەوە و دەبێتە جاشێکی خۆفرۆشی رژێمی بەعس.

گەنجی ئەوکاتە

نووسەر جگە لە سەردەمی منداڵی خۆیی، زۆر بەووردی باسی قۆناغی لاوەتیی خۆی دەکات، لە رێگەی ئەمیشەوە ئێمە دەتوانین وێنەیەکی گشتی گەنجانی ساڵانی حەفتا و هەشتاکان بزانین، لە بیرکردنەوەو هەڵسووکەوت و مامەڵەیان لەگەڵ خۆیان و دەوروبەر بۆ دەردەخات. دیارە لەو سەردەمەدا سیاسەت بە تەواوی باڵی بەسەر زۆربەی گەنجانی ئەوکاتدا گرتووەو بەشداربوون لە خەباتی سیاسی، بەشێکی گەورەی گەنجانی بەخۆوە خەریککردووە. لەهەمانکاتیشدا بزووتنەوەی کوردایەتیی و شکست و سەرکەوتنەکانی، خەمی گەورەی گەنجان بووە، ئەمەش وایکردووە کە بەچوونیان بەرامبەر بە زۆر شتی تر رادیکاڵانە بێت، بەتایبەتی هونەر و موزیک. بۆ نموونە دکتۆر فایەق باسی گۆرانییەکی هونەرمەند" عوسمان عەلی" دەکات، کە گۆرانییەکی جوانی خۆشەویستی بووە، ئەمان وەکو کۆمەڵێک گەنج دژی گۆرانی دڵداریی و خۆشەویستی بوون، پێیان وابووە، کاتێک گەلی کورد رووبەرووی شکست و هەرەسێکی گەورە بووە، چۆن دەبێت ئێمە باسی دڵداریی و خۆشەویستی بکەین، تاکە شت کە ئێمە دەبێت خۆشمان بوێت، تەنهاو تەنها کوردستانە. هەر ئەم بەچوونە رادیکاڵەش وایکردووە کە تێکستی

گۆرانییە بگۆڕێت و بیکاتە شیعرێکی سیاسی.

سیستمی خوێندن و پەروەردە

خاڵێکی گرنگی تر کە نووسەر تیشکی خستۆتە سەر، سیستمی خوێندن و پەروەردەی ئەوکاتە بووە. لەوکاتەدا تەنها لە شارە گەورەکاندا، دوا ناوەندی هەبووە لە زۆر شوێنیش هەر قووتابخانەی تێدا نەبووە بەتایبەتی لەگوندەکاندا، هەربۆیە خوێندن بۆ خەڵکی گوند و شارۆچکە بچووکەکان تەواو سەخت و دژوار بووە. نووسەر چیرۆکی خۆی لە بواری فێرکردن باس دەکات، کە چۆن لە گوێپەوە ناچاربووە ساڵانێک بۆ دواناوەندی بچێتە هەڵەبجە و پاشانیش بۆ سلێمانی. ئەمەش بەراستی خۆی لەخۆیدا خەباتێکی گەورە بووە. خۆشبەختانە ئێستا لەزۆربەی گوند و شارۆچکەکان هەموو بەشەکانی قۆناغی خوێندنی تێدایە، بەڵام بەداخەوە لە ئێستادا گەنجەکان کەمتر حەزیان بە خوێندنە، لەکاتێکدا لە ساڵانی پێشوودا، خوێندن زۆر زەحمەت بووەو خەباتێکی قورس بووە زۆرکەم کەس توانییوویەتی خوێندن تەواو بکات بەتایبەتی لەگوندەکاندا، بەتایبەتی تریش منداڵەی هەژارو کەمدرامەت، نووسەر وەکو کوڕە شەهیدێک و منداڵێکی هەژار زۆر ئازاری چێشتووە تاوەکو خوێندن تەواو بکات، دەورووبەریش لەجیاتی هاوکاری بکات، دژی وەستاوەتەوە، زۆربەی خزم و کەسوکاریش لەجیاتی هاوکاریکردنی، هانیان داوە کە واز لە خوێندن بهێنێت و هەوڵی کارکردن بدات بۆ ئەوەی بژێویی خۆیی و دایک و براکانی دابین بکات.

فاشیزمی ناوچەیی دژی هەورامیی و ناوچەکانی تر

خاڵێکی زۆر گرنگ کە نووسەر تیشکی خستۆتە سەری، مەسەلەی دژایەتیکردن و تاڕادەیەکیش فاشیزمی ناوچەیی بەتایبەتی لەسلێمانی لە دژی خەڵکی ناوچەی هەورامانە. ئەمەش کەم نووسەر باسیکردووە. دیارە ئێمە وەکو نەتەوەیەک راستە لەلایەن نەتەوەکانی ترەوە دژایەتیمان کراوەو هەڵسووکەوتی فاشیزمانەمان بەرامبەر کراوە، بەلام لەناوخۆشماندا فاشیزم رەگی داکووتیوە. لەدەڤەری سلێمانی سووکایەتی پێکردن و هەڵسوکەوتی ناشیرین و فاشیزمانە بەرامبەر بەخەڵکی دەرەوەی سلێمانی و بەتایبەتی ناوچەی هەورامان مێژوویەکی قێزەونی هەیە. ئێمە کاتێک منداڵ بووین لە قووتابخانە و کۆڵانیش، زۆرجار گاڵتە و سووکایەتیان پێدەکردین کە دەمانووت هەورامین، زۆرجاریش رووبەرووی شەڕە فرۆشتن دەبوینەوە. دکتۆر فایەقیش ئەمەی بە جوانی باسکردووە کە چۆن لە قووتابخانە و کۆڵان و تەنانەت هەتاوەکو لەکاتی پێشمەرگایەتیشدا، رووبەرووی ئەم فاشیزمە بوونەتەوە. بۆ نموونە بۆ یەکەمجار کاتێک نەوشیروان موستەفا

دەبینێت کە ئەو کاتە سکرتێری کۆمەڵەی مارکسی لینینی بوو، سووکایەتی پێدەکات و دەڵێت: باشە گۆپ دکتۆرێکی لەهەڵکەوتووە. ل. 153وەکو بڵێیت چۆن دەبێت خەڵکی گۆپ دکتۆریان هەبێت، ئەم سووکایەتیی و بەکەم سەیرکردنەی خەڵکی ناوچەکە دەچێتە قاڵبی فاشیزمەوە. ئەمە زۆر حکایەتی لەمجۆرەمان گوێ لێدەبێت بۆ نموونە لە باکووری کوردستاندا، زۆر لە دکتۆرە کوردەکانیش نەیاندەوێرا بڵێن کوردین، چونکە تورکە فاشیستەکان پێیان قبووڵ نەدەکرا کە کوردێک ببێتە دکتۆرێک.

لەلایەکی ترەوە کاتێک مەلا بەختیار لە یەکێتی جیادەبێتەوە، دووبارە هەرچی خانەقینییە بە دوژمن و خائین وەسفکراوەو " بە شەیتانیکردنی خەڵکی خانەقین" دەستپێکردووە. لەمبارەیەوە نووسەر دەڵێت: بەهۆی مەلا بەختیارەوە، هەڵمەتی ڕەشکردن و تاوانبارکردنی خانەقینییەکان لەناو ینکدا دەستی پێکرد، جەبار فەرمان هەوڵی زۆریدا گومان لەسەر خانەقینییەکان نەهێڵێت، بەڵام دەرەقەت نەدەهات، هەڵمەتی ڕەشکردنی خانەقینییەکان تەنها لەناو ریزی پێشمەرگەدا نەبوو، بگرە لەناو جەماوەری ناوچە رزگارکراوەکانیشدا دەنگی دابووەوە، ل 325

ئەمەش خاڵێکی گرنگە بۆئەوەی خەڵکی ئاگاداری ئەو فاشیزمە ناوچەییە بێت کە لە دەڤەری سلێمانی هەبوو، بەداخەوە تائێستاش بەردەوامە.

دکتۆرێکی کورد خەون بەگیفاراوە دەبینی

کاتێک نووسەر لە قۆناغی ناوەندی دەبێت، ئەوکاتە ئاشتبەتاڵە بووەو زۆر کاری تێکردووە، بەهۆی ئەو کارەساتە گەورەیەوە، ڕۆژێکیان لە پۆلدا دەست بەگریان دەکات، بەڵام مامۆستایەکی ئامۆژگارییەکی گەورەی دەکات و پێیدەڵێت: واز لەم لوشکە لوشکە بێنە، بخوێنە و ببە بە گیڤارا. ل 80

هەرچەندە ئەوکاتە هیچ زانیاریی لەبارەی گیڤاراوە نەبووە، بەڵام دواتر واز لە کاژیک دەهێنێت و دەبێتە ئەندامی کۆمەڵەی مارکسی لینینیی و لە ڕێگەی ئەوانە کۆمەڵێک زانیاری لەبارەی گیڤاراوە دەستدەکەوێت. دواتریش بەو خەونەوە تێکەڵی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان دەبێت، بەڵام لەمەشدا دووبارە مێژووی بنەماڵەکەی دژی دەوەستێتەوە.

براکوژی

" نووسەر زۆر بە جوانی باسی کاریگەری جەنگی قەزەون و ماڵەورانی براکوژی" دەکات. چۆن ئەم جەنگە چ کاریگەری گەورەی بەسەر کۆمەڵگەی کوردەواریدا هەیە. نووسەر بەهەموو شێوەیەک خەبات و تێکۆشانی لەناو ریزەکانی پارتیدا ڕەتکردۆتەوە، خۆشی چۆتە ناو ڕێکخستنەکانی

حزبەکی نەیاری بارزانییە، ئەمەش لە رووی کۆمەڵایەتییەوە رووبەرووی هەڵوێستێکی دژواری دەکاتەوە.
لەمبارەیەوە نووسەر بە وردی باسی ئەو حاڵەتە دەکات و دەڵێت:
خەریکە کوڕە گەورەکەی دایکم، دەبێتە پێشمەرگەی ئەو حزبەی، کە پێش کەمتر لە ساڵێک کوڕەکەی شەهید کردووە، ئەمە تەنیا کێشەی دایکم نەبوو، بەڵکو کێشەی تەواوی خزمەکانیشم بوو،،،، دایکم سیاسی نەبوو، بە شەهیدبوونی نامقی کوڕی، کزەی جەرگی دەهات، بەقەدەر دنیا رقی لە بکوژانی کوڕەکەی دەبوەوە، منیش دەچمە لای ئەوانەی ئەو رقی لێیانە، ئامادەکاری دەکەم بۆ ئەوەی ببمە پزیشکی ئەوانەی کوڕەکەی دایکمیان شەهید کردووە، دەی خەم بەوە دەدایەوە، بکوژانی کوڕەکەی دایکم، لە هەموو هێزەکانی تر، باشتر داکۆکی لە گەلەکەیان دەکەن. ل122
بەراستی کاتێک ئەو دێڕانەم دەخوێندەوە بە تەواوی نیگەرانی ئەو رەوشە ناخۆشە کۆمەڵایەتییە بووم، کە بەهۆی جەنگی براکوژییەوە توشی کۆمەڵگەی کوردەواری بێتەوە.

رەوشی پزیشکی و تەندروستی خەباتی پێشمەرگە

یەکێک لە خاڵە گرنگەکانی ئەم بیرەوەرییە ئەوەیە، نووسەر تیشکی خستۆتە سەر لایەنێک کە تاوەکو ئێستا کەم باسکراوە، ئەویش لایەنی پزیشکیی و تەندروستی پێشمەرگە و خەڵکی گوندەکانی کوردستانە لە ساڵانی هەشتاکاندا. ئەم بیرەوەرییە بەرچاوڕوونییەکی ئەجگار باشی تێدایە لەبارەی رەوشی گشتی نەخۆش و نەخۆشخانە و دکتۆرەکانی شۆڕش.
هەرچەندە لە هەموو شۆرشەکاندا، لە پاڵ خەباتی چەکدارییدا هەمیشە خەباتی پێشمەرگە بەرگ سپییەکانیش ئامادەگی هەبووە. بەداخەوە کاتێک بیرەوەرییەکانی دکتۆر فایەقم خوێندەوە، زۆر نیگەرانی ئەو رەوشە ناخۆشە بووم کە نەخۆش و بریندارەکان لەسەردەمی خەباتی شاخدا هەیانبووە.
دیارە راستە بەشێکی ئەم خەوشە پەیوەندی بە سەختی خەباتی پێشمەرگایەتیی و دڕندەیی رژێمی بەعس هەبووە، بەڵام لەهەمانکاتیشدا بەرپرسانی شۆڕشیش کارێکی وایان نەکردووە کە ئەم کەرتە پێشبخەن، بەشێکی زۆری کارەکان کەوتە سەرشانی چەند دکتۆرێکی خەباتگێڕ و تەکۆشەر، کە دکتۆر فایەق یەکێک بووە لەوانە. جێگەی ئاماژەیە هەتاوەکو ئێستاش ئەمە بەدەست ئەم کێشەیەوە دەناڵێنین.
نووسەر دەڵێت: سەرچاوەی دەستکەوتنی دەرمان لەچوار رێگەوە بوون: بە پلەی یەکەم رێکخستنەکانی ناوشار، کە رۆڵێکی زۆر گەورەیان گێڕاوە. دووەم: خزمو کەسوکار، زۆرجار لە رێگەی شەخسییەوە هەندێک

دەرمانیان دەستکەوتوە.سێهەمیان لە رەگەی دەستگرتن بەسەر هەندێک نەخۆشخانەی حکومیدا. چوارەمیشیان لە رەگەی وڵاتانی ترەوە بەتایبەتی ئێران.

ئەوەی مایەی سەرنجە لەکاتێکدا کە حکومەتێکی بەعس لەجەنگەکەکاندا چەکی کیمیاویی بەکارهێناوە، کەچی سەرکردایەتی هیچ هەوڵی نەداوە دەرمان و پێداویستی بۆ رووبەروبوونەوەی ئەو چەکە لەناوچەکانی ژێردەستیدا دەستبکەوێت، تەنانەت لەرووی شێوازی مامەڵەکردن لەبارەی بریندارانی چەکی کیمیاوییەوە، هیچ زانیاریەکیان نەبووە، تاوەکو بەرێکەوت کەسێکیان دەستدەکەوێت کە بەشداری لە خوولێکی سەربازی کردووە لەبارەی چەکی کیمیاویی، لەدەفتەرێکدا کۆمەڵێک سەرنج و تێبینی نووسیوە، ئەو دەفتەری بیرەوەرییانە وەکو نووسەر ناوی لێناوە” دەفتەرەکەی مەحمود” سەرچاوەی سەرەکییان بووە لەبارەی چەکی کیمیاویی و چۆنێتی خۆپاراستن لێی ل 360. هەرچەندە ئەو کەسەش ئامادە نەبووە دەفتەرەکەیان بداتێ، ئەوەش پاش چەندین تکا و رجا، ئینجا دەفتەرەکەی پێداون.

من کاتێک ئەو دێرانەم دەخوێندەوە زۆر نیگەران بووم، چۆن دەبێت تۆ رووبەرووی رژێمێکی دڕندەی وەکو بەعس ببیتەوە، کە چەکی کیمیاویی لەدژت بەکاردەهێنێت، تۆش هیچ زانیارییت لەبارەی ئەو چەکە و چۆنێتی خۆپاراستن لێی نەبێت؟ کاتێک بڕیاری جەنگ لە دژی دوژمنەکەت دەدەیت، دەبێت زانیارییت لەبارەی جۆری چەکەکانی و خۆپاراستن لێی هەبێت، بەتایبەتی چەکی کۆمەڵکوژی، کە باشترین چەکی رژێمی بەعس بووە لەدژی پێشمەرگە و گوندنشینەکان.

خاڵێکی تر کە نووسەر باسی لێوەدەکات، دکتۆری ساختەیە، کەلەوکاتەدا زۆر کەسی ساختەچی بەدرۆ خۆیان کردووە بە دکتۆر، لەکاتێکدا دکتۆریش نەبوون. جگە لەوەش بە درێژی باسی ئازارو مەینەتییەکانی نەخۆش و برینداەکان دەکات، هەموو ئەمانەش بۆ من نوێ بوون و گرنگیشە ئەمە قسە لەسەر ئەم لایەنە بکەین.

کیمیابارانکردنی هەڵەبجە

یەکێك لە قۆناغە ترسناکەکانی هێرشەکانی رژێمی بەعس کیمیابارانکردنی هەڵەبجەیە، دیارە زۆرکەس قسەی لەبارەی ئەم کارەساتە گەورەیەوە کردووە، دکتۆر فایەقیش بە حوکمی ئەوەی خەڵکی ئەو دەڤەرە بووەو لەهەمانکاتیشدا پێشمەرگە و دکتۆریش بووە، قسەی خۆی لەبارەی ئەم کارەساتەوە دەکات و لەپێنا تاوانبارکردنی رژێمی بەعس، رەخنەی توندیش لە سەرانی بزووتنەوەی چەکداری کوردستان دەگرێت. نووسەر کۆمەڵێک رەخنەی توندی گرتووەو دەڵێت:

/1 پێش هەرشی هەڵەبجە هەموو بەرپرسەکانی دەقەرەکە، ژن و منداڵی خۆیان لە شارەکە گواستبوویەوە.
/2 لە بەرامبەردا نەیانهێشتووە خەڵکی هەڵەبجە لە شارەکە دەربچن و خۆیان لەچنگی ئەو شەرە خوێناویە رزگاربکەن.
/3 پێشمەرگە بەهاوکارتی پاسدار ئەم کارەی کردووە، ئەمەش دەرفەتی بە رژێمی بەعس داوە، هەڵەبجە وەکو ناوچەیەکی داگیرکراو دەستی دوژمن حسابی بۆ بکات.
/4 پێشمەرگە و پاسدارەکان، جلوبەرگی دژە چەکی کیمیاوییان لەبەربووە، لەکاتێکدا هیچ مشووریان بۆ خەڵکی ئاسایی نەخورادووە، باشترین بەڵگەش لەو هەموو قووربانیانەد،ا هیچ پێشمەرگە و پاسداری تێدا نەبووە.
/5 هەندێک بەرپرسی یەکێتی رۆڵی خراپیان گێڕاوە لەم کارەساتەدا بۆ نموونە شەوکەتی حاجی موشیر، بەڵام لەجیاتی ئەوەی سزا بدرێت، کەچی رێزی زۆری لێگیراوە.
/6 هەڵمەتی دزین و تاڵانی دەستیپێکردووەو بانقی هەڵەبجەش لەلایەن کۆمەڵێک بەرپرسەوە دزراوە، ئەوانەشی ئەم کارەیان کردووە سزا نەدراون.
/7. نەوشیروان موستەفا کە لەوکاتەدا سەرکردایەتی یەکێتی کردووە، کاتێک مامۆستا شاهۆ داوای لێکردووە سەردانی نەخۆش و بریندارەکانی کیمیابارنی هەڵەبجە بکات، ناڕازی بووەو وتویەتی: خەڵکی هەڵەبجە یان ئاشن یان جاشن، ئیتر بۆ بچم سەردانیان بکەم. ل 435

ئەنفال

زۆرکەس قسەیان لەبارەی پرۆسەی بەدناوی ئەنفال کردووە ، دکتۆر فایەقیش بەحوکمی ئەوەی لەوکاتەدا لە دەقەری گەرمیان بووە، زۆر بە وردی باسی ئەو پرۆسەیە دەکات. بەراستی من بیرەوەری زۆری پێشمەرگە و سەرکردەکانم خویندۆتەوە، بەڵام کەسیان بەو ووردەکاریە باسی پرۆسەی ئەنفال و ئەو کارەسات و تراژیدیا گەورەیەیان نەکردووە کە خەڵکی بە تاوانی ئەو ناوچەیە رووبەرووی بوونەتەوە.
نووسەر رژێمی بەعس بە تاوانباری سەرەکی دادەنێت لەم پرۆسیەدا، بەڵام لەهەمانکاتیشدا رەخنەی توند لەهەندێک بەرپرس دەگرێت، کە تاڕادەیەک دەتوانین ئەوانیش تاوانبار بکەین. نووسەر پێی وایە ئەو هێرشە دڕندەیەی بەعس دوای هێنانی سووپای پاسداران بووە بۆ ناوچەکە و لەدانی چاڵە نەوتییەکانی کەرکوک بووە، ئەم کارەش بە سەرپەرشتی نەوشیروان موستەفا کراوە، هەرئەمەش هەلی ئەوەی داوە تە دەستی رژێمی بەعس کە خەڵکی ئەم ناوچەیە بە خائین وەسفبکات و بەوپەڕی دڕندەییەوە پەلاماری ناوچەکە بدات. لەهەمانکاتیشدا رەخنە

لەهەڵسووکەوتی هەندێک بەرپرسی ناوچەکە دەگرێت بۆ نموونە نووسەر باسی قادری حاجی عەلی دەکات، کە لەکاتی ئەنفالدا بەرپرسی مەڵبەندی یەک بووە، لەجیاتی ئەوەی هەوڵی رزگارکردنی خەڵکی گوندەکان بدات، کەچی فەرمانی دەرکردووە پێشمەرگە رێگری لە خەڵکی بکات و نەهێڵێت گوندەکان چۆڵ بکەن و خۆیان رزگار بکەن، گەر خەڵکی گوندەکانیش سەرپێچیان کرد، ئەوا سێ تا چوار کەسیان بکوژن و تەقەیان لێبکەن بۆ ئەوەی خۆیان رزگار نەکەن.ل 388

دادوەری

یەکێک لە خاڵە گرنگەکانی خەباتی کوردایەتی، کارکردنە بۆ نەهێشتنی زوڵم و ستەم و سەپاندنی سیستەمێکی دادپەروەری، بەڵام بەداخەوە ئەمە لە باشووری کوردستان پاش چەندین ساڵ لە خەبات و تێکۆشان و دواتریش پاش سێ دەیە لە ئەزموونی خۆماڵی و حوکمداری، نەمانتوانییوە سیستەمێکی دادپەروەری باش دابنێین، ئەمەش وایکردووە کە رووبەرووی کۆمەڵێک کێشەی گەورە بینەوە لەپێش هەموویانەوە " گەندەڵی و ناعەدالەتیی و ستەم" هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی هەر لەسەرەتاوە کار بۆ ئەم پرسە گرنگە نەکراوە، بەتایبەتی لەخەباتی چەکداریی و سەردەمی شاخ. لەمبارەیەوە نووسەر هەندێک سەرە داوی بۆ باسکردووین. بۆ نموونە دەڵێت: ئەو کاتانە دادگا و سزاو پەروەردەی ینک، بەرامبەر بەو کەسانەی لەناو هێزی پێشمەرگەدا سەرپێچیان دەکرد، تەنها گۆچانەکەی مامجەلال و قسە سوێرەکانی نەوشیروان مستەفا بوون.ل 177

ئیتر گەر لێرەو لەوێ خەڵکانێک باس لەوە بکەن کە لە شاخ دا حاکمی شەرع بوون، هیچ راست نییە و تەنها نازناوێکی ئاسایی بووە دەنا لە راستیدا بەوشێوەیە نەبووە.

چەند سەرنجێک

دیارە نووسەر لەم کتێبەیدا باسی کۆمەڵێک خاڵی جوان و ناشیرینی شۆڕشی کوردی بەتازەو کۆنەوە کردووە ، لەهەمانکاتیشدا بەچونی خۆی بەوپێی راستگۆییەوە باسکردووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم کتێبە و نووسەرەکەشی سەرووی ڕەخنە نین، بەدەردی شەهیدی سەرکردە ئازاد هەورامی بۆ شێخییەوە پێی وتوە : تۆ کوڕی باشی بەڵام وردە واڵەت هەیە.

نووسەر لەسەرەتای کتێبەکەیە و تاکۆتایی ڕەخنەی توند لە ڕەوانشاد مام جەلال و نەوشیروان موستەفا دەگرێت، لەزۆر شوێندا ڕەخنەی زۆر توند و سووریان لێدەگرێت، بەڵام سەیر ئەوەیە تۆ ماوەی چەندین ساڵ ئامادەبیت لەناو حزبێکدا کار بکەیت، لەکاتێدا دژی سەرکردەکانی

ئەم حزبەش بیت و بەهیچ شێوەیەک لەگەڵیان نەگونجێیت. پاشان قسەی گرنگ ئەوەیە، من باوەڕم بە حزبێک نەبێت بۆ هەر لەسەرتاوە وازی لێناهێنم؟. دواتریش نووسەر کاتێک واز لەیەکێتی دەهێنێت، کە چیتر ئەم حزبە دەسەڵاتی بەسەر زۆربەی ناوچەکانی کوردستاندا نامێنێت و روبەرووی شکستی گەورە بێتەوە. دواجار کاتێکیش واز لەم حزبە دەهێنێت دەچێتە پارتی گەلەوە، ئەمە لەکاتێکدا ئەو پارتە چ لەرووی فکریی و رێکخستن و سیاسییشەوە، لەیەکێتی زۆر خراپتر بووە نەک باشتر، دواتریش ئەم حزبە دەچێتەوە ژێر دەواری بنەماڵەی بارزانی.

لە شوێنێکی تریشدا بەراستی مایەی سەرنج و تێڕامان بوو بۆ من، نووسەر باس لە رووداوێک دەکات لە ئێران، کاتێک تیپێکی تۆپی پێیان هەبووە، هاتووە “دەرزی تیستستورون” بۆ یاریزانەکان بەکارهێناوە، کە ئەمەش دەرزییەکـــی ” وزەبەخشە” و لەرووی یاســـای وەرزشییەوە تاوانە. نووسەر ئەم دەرزییەی داوە بە تیپەکەیان تاوەکو بەهێزترین و یارەکە ببەنەوە، ئەم چ لەرووی یاسای پزیشکیی و چ یاسای ئاسیی و مۆڕاڵیشەوە دەچێتە قـاڵپی تـاوانەوەو نـاشبێت کەسـێک دکتۆر بێـت ئەمجۆرە هەڵانە بکات. ل 342.
هەرچەندە نووسەر زۆر هەواداری گیفارا بووەو بەڵام هەست دەکەم چ لەسەردەمی لاوێتیی و چ لەو ئێستاشدا هێندە زانیاری لەبارەی ئەم سەرکردە چەپەوە نەبووە، چونکە نووسەر لە ل81 دا دەڵێت گیفارا لە کاتی خەباتی چەکداریدا لە فەنزوێللا بەدیل گیراوەو شەهیدکراوە، راستییەکەی گیفارا لە پۆلیڤیا کوژراوە نەک فەنزوێللا هەتاوەکو ئێستاش ئارامگەکەی لەوێیە.
خاڵێکی تریش کە مایەی سەرنجم بوو، نووسەر لەکاتی باسکردنی ژیانی خۆی لەسەردەمی خوێندکاریی لە زانکۆی موسڵ، بە شانازییەوە باسی ئەوە دەکات کە چۆن دژایەتیی ئەو کچانەیان کردووە کە شوویان بە کوڕی عەرەب کردووە، تاکە کچێکیش کە بڕیار دەدات شوو بە کوڕێکی عەرەب بکات، ئەمان دژی دەوەستنەوەو قسەی ناشیرینی پێدەڵێن: ئەو کچە هیچ نرخێکی بۆ بەها نەتەوەییەکانی گەلی کورد دانەدەنا. ل 101. راستییەکەی خۆشەویستی هیچ پەیوەندی بە فکر و سیاسەتەوە نییە و دەچێتە قاڵبی ژیان و ئازادی شەخسی، نابێت کەس خۆی بکات بە ” پۆلیسی ئاداب” ئەوی تر.

دوا قسە

بەگشتـــی ئەم دەفتەری بیرەوەریيـــانەی دکتۆر فـــایەق وەکـــو هەمـــوو بیرەوەرییەکانی تر، کۆمەڵێک زانیاری گرنگی تیدایە لەبارەی شۆڕش و خەبات تێکۆشانی گەلەکەمان لەدژی رژێمی بەعس و لەهەمانکاتیشدا

کە□م□□ـک ڕ□خنەی تێـدایە ل□ بـارەی مێـژووی خەبـاتی چەکـداری، کە
دەتوانرێت سوودیان لێوەربگیرێت ب□ ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵە زەقانەی
کەهەندێکیان تاوەکو ئێستا پێوەی دەناڵێنین.
لەکۆتاییدا دەستخۆشی لە دکتۆر فایەق دەکەم و پێی دەڵێم : دەستا
وەشبوونە” هیوای سلامەتی و لەشساخی بۆ دەخوازم.

سەرچاوە:
دکتۆر فایەق گوڵپی. کەلێرەوە سەیری ژیانی خۆم ئەکەم. چاپی یەکەم.
چاپخانە تاران. ساڵی 2018